

МІСЦЕ ПРАВ ДИТИНИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ

Філіпська Н. О.

*здобувач кафедри конституційного та міжнародного права
факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби
з кіберзлочинністю та торгівлею людьми
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

До початку ХХ ст. діти не виділялися у окрему соціально-правову категорію, оскільки у суспільстві домінувала думка, що інтереси дітей цілком співпадають з інтересами батьків або осіб, які їх замінюють. Але протягом останнього століття ця думка змінилася, світова спільнота все більше уваги звертає на проблему захисту прав дитини, а протягом останніх десятиріч приділяється достатньо уваги і питанням захисту прав дітей з обмеженими можливостями. Це стосується і України, як європейської правової держави, що дотримується світових правових стандартів та забезпечує на рівні національного законодавства права та свободи зазначених осіб.

Початок створення міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод дітей взагалі та дітей з обмеженими можливостями зокрема, прямо пов'язаний із прийняттям у 1923 р. Женевської Декларації про права дитини, яка визначила п'ять основних програмних пунктів [1]. Аналізуючи зміст документу, можна сказати, що її положення визначають скоріше обов'язки дорослих щодо дітей та забезпечення їх безпеки й благополуччя, а не права дітей (наприклад, голодну дитину необхідно нагодувати, хворій – надати допомогу тощо) [1]. Визначення обов'язків дорослих відносно дитини підкреслює те, що дитина залежна від дорослих у користуванні зазначеними у Декларації правами. Разом із тим Декларація про права дитини 1924 р. стала підґрунтям для майбутніх міжнародних ініціатив щодо визнання та захисту прав дитини.

На початку 50-х рр. минулого століття Рада ООН за участі низки громадських організацій розпочала проект актуалізації Декларації про права дитини. Через два роки ця Декларація була оголошена та одногосно ухвалена на засіданні Генеральної Асамблеї резолюцією 1386 (XIV) [2]. Даний документ містить 10 принципів, але найбільш цікавим для нас є принципи №№ 5, 6 та 7.

Так, принцип № 5 стосується безпосередньо прав дитини з обмеженими можливостями та дає підстави припускати, що даний нормативний акт вперше виділяє увагою дану соціально-правову категорію: дитині, яка є неповноцінною фізично, психічно або соціально повинні забезпечуватися спеціальний режим, освіта та турбота, які необхідні з огляду на її особливий стан.

Принцип № 6, на відміну від попередніх норм Декларації про права дитини у редакції 1959 р., говорить про потребу дитини у любові та розумінні з боку дорослих, визначається пріоритетність виховання дитини у родині в атмосфері моральної та матеріальної забезпеченості. Крім того, зазначено, що малолітня дитина не повинна розлучатися з матір'ю, окрім виключних обставин.

У положенні № 7 Декларації говориться про забезпечення обов'язкової та безоплатної (хоча б початкової) освіти дітей є одним із обов'язків держави, при

чому, така освіта повинна сприяти їх культурному розвитку та розвитку здібностей, формуванню власних суджень, усвідомлення своєї моральної та соціальної відповідальності. Можна припустити, що ця норма є основою для низки як міжнародних, так і національних правових норм щодо можливості навчання всіх дітей, незважаючи на стан їх здоров'я та враховуючи індивідуальні здібності та можливості.

Аналізуючи дану Декларацію, можна сказати, що, на відміну від попередніх актів, вона визначає не лише необхідність задоволення фізичних потреб дитини, а й потребу кожної дитини на увагу, турботу, любов та виховання у родині (якщо це можливо). Вперше визначається низка немайнових прав дитини – на ім'я, громадянство, розваги. В окрему категорію виділені діти з обмеженими можливостями, їх потреба у забезпеченні особливою опікою та турботою, навіть порівняно з іншими дітьми.

Подальший розвиток процесу визначення міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав дітей з обмеженими можливостями стало прийняття 20 грудня 1971 р. Декларації про права розумово неповноцінних осіб [3], яка декларує максимально високий рівень реалізації тих же прав, що і для інших людей (ст. 1). На той час не всі країни, в тому числі і Радянський Союз, який утримувався від голосування, висловили готовність приділяти достатньо уваги цій категорії осіб.

Початком визнання необхідності реалізації та захисту прав дорослих і дітей з обмеженими можливостями можна назвати ухвалення 9 грудня 1975 р. Декларації про права інвалідів [4], яка проголосила наявність всього спектру прав у осіб з обмеженими можливостями, в тому числі права на повагу до людської гідності (як немайнове право), медичну, психіатричну допомогу, відновлення працездатності, економічне та соціальне забезпечення, юридичну допомогу, право на проживання у сімейному колі, а у разі неможливості, створення належних умов у спеціальних закладах, де перебувають такі особи.

Конвенція про права дитини, ухвалена 20 листопада 1989 р., більш широко визначає спектр прав і свобод дитини. Наряду з іншими нормами ст. 23 окремо говорить про право на повноцінне і достойне життя дітей з обмеженими можливостями («неповноцінні в розумовому або фізичному відношенні»). Незважаючи на дещо некоректне формулювання, визначається, що така дитина повинна «вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують їй гідність, приймають почуття впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства» [5]. Крім того, визнається право (а скоріше навіть життєва потреба) дитини з обмеженими можливостями на особливе піклування та надання їй допомоги, яка відповідає її стану та становищу батьків (осіб, які їх замінюють). При чому, така допомога може надаватися за умови наявності ресурсів та фінансового становища батьків (п. 2). Моделюючи цю ситуацію на реальному житті виходить, що батьки дитини з обмеженими можливостями, які не бажають працювати або витратити на оздоровлення та освіти дитини кошти, можуть отримати допомогу, а ті, хто має постійний дохід та є незалежним у фінансовому стані, або ті, хто не бажає «подавати прохання» у відповідні органи через особисті причини, але фактично її потребують, не отримують від держави будь-якої підтримки. Ми вважаємо, що таке поділення не є вірним. Батьки, які виховують дитину з вадами здоров'я, мають право на отримання допомоги від

держави хоча б з точки зору економічної доцільності, бо утримання хворої дитини у державних закладах коштувало б державі набагато більше. Україна, як правова держава, в питаннях соціального забезпечення дітей з обмеженими можливостями справедливо не робить різниці між дітьми, які виховуються родині з різним рівнем достатку, – соціальні виплати надаються даній категорії осіб без винятку [6].

Всесвітня декларація ООН про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей від 30 вересня 1990 р. [7] є міжнародним нормативним актом, де чітко говориться про необхідність приділяти більше уваги дітям з обмеженими можливостями та дітям, які знаходяться у важких умовах, піклуватися та допомагати їм. У цьому документі вперше констатується існування «медичної моделі» суспільства та обґрунтовується необхідність переходу до «соціальної моделі» суспільства, де інвалідність вважається не хвороба людини, а порушення її зв'язків із суспільством. Цінність цього нормативного акту в тому, що тут чітко визначені не тільки соціальні проблеми дітей з обмеженими можливостями у суспільстві, а й можливі шляхи їх подолання через вжиття певних заходів, зміну сприйняття такої дитини (втім, як і дорослої особи) іншими членами суспільства та самою державою.

Конвенція про права інвалідів [8] стала логічним результатом попередньої діяльності світової спільноти та безпосередньо осіб з обмеженими можливостями у напрямку визначення, реалізації та захисту їх прав. 13 грудня 2006 р. ООН ухвалила цю Конвенцію та Факультативний протокол до неї. Права, визначені у даному документі не є новими, але в ньому встановлюються правила їх практичного застосування. Важливо, що у даному акті світова спільнота визнає і різноманітність осіб з обмеженими можливостями, і те, що інвалідність є поняттям, що еволюціонує та є результатом «взаємодії між особами з порушеннями здоров'я та бар'єрами середовища і тими, що стосуються відносин, яке заважає їх повній та ефективній участі у житті суспільства на рівні з іншими» (пп. e,i).

Таким чином, можна сказати, що міжнародне законодавство має на меті забезпечення дитині з обмеженими можливостями ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та доступу до засобів відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості включення дитини у соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний розвиток дитини. Реалізація дитиною з обмеженими можливостями своїх прав в повній мірі є передумовою формування повноцінної особистості (у тій мірі, у якій це можливо у кожному конкретному випадку) у дорослої людини.

Література:

1. Доклад. Совет по правам человека. Поощрение и защита прав детей / Московская международная модель ООН 2012 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sartraccc.ru/print.php?print_file=Pub_inter/unkindporno3.htm#bookmark2
2. Декларация прав ребенка, утвержденная резолюцией 1386 (XIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 20 ноября 1959 года // Права человека. Сб. между-

нар. договоров «Международная защита прав и свобод человека». – М. – Юридическая литература. – 1990. – С.139-141.

3. Декларация о правах умственно отсталых лиц. Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. Двадцать шестая сессия. – Дополнение N 29 (A/8429). – С. 113, 114. // «СССР и международное сотрудничество в области прав человека. Документы и материалы». – М.: «Международные отношения». – 1989.

4. Декларація про права інвалідів 1975 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_117

5. Конвенція про права дитини 1989 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021

6. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., N 21, ст. 252. (зі змінами).

7. Стандарти правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів/ Міжнародні стандарти повноцінної життєдіяльності. – К.: Амос, 2006.

8. Конвенція ООН про права інвалідів від 13 грудня 2006 року / [Електронний ресурс] : Режим доступу : www.un.org.ua/files/conv_ukr.pdf

OBECNÉ PRÁVO

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Згура С. О.

аспірант

*Інституту законодавства Верховної Ради України
м. Херсон, Україна*

Фізична культура і спорт грають велику роль в житті людини. Вони володіють дивовижними онтогенетичними і комунікативними властивостями – бо можуть об'єднувати людей, знайомити їх між собою (комунікативна складова – авт.), в більшості випадків спорт укріплює здоров'я, характер і навіть розумові здібності людей, які їм займаються (фізіолого-психологічна складова – авт.), розвиває в них такі навички як швидкість, спритність, реакція, координація, витривалість, терпіння і сила (екзистенційна складова – авт.). Спорт робить людей стійкішими до негативних чинників зовнішнього середовища, дає змогу швидше справитися з негараздами в особистому житті та у відносинах з колективами людей (поведінкова складова – авт.). Він часто приносить людям масу позитивних емоцій, наприклад, при перемозі улюбленої команди або при досягненні людиною якогось результату в ній (емоційна складова – авт.).

У істотної кількості людей фізична культура і спорт займають важливе місце в житті – кожен з них вносить свій внесок у розвиток фізичної культури і спорту, що фактично мають територіальний характер, бо здійснюються за місцем проживання, в рамках існування і функціонування територіальної громади – сукупності жителів, що проживають на певній території і є первинним суб'єктом місцевого самоврядування (ст. 140 Конституції України) [1].

Значення фізичної культури і спорту перманентно зростає. Особливо на тлі перманентних спроб людини спростити собі життя. Фізична праця для неї перестає мати основне значення у зв'язку з науково-технічною революцією і розвитком техніки. Людина поступово втрачає закладений в неї фізичний потенціал, стаючи старезною в порівнянні зі своїми далекими предками. На неї дуже погано можуть впливати такі спокуси, як спиртне, тютюн і наркотики. А це призводить її до соціальної анемії, суспільної апатії, байдужості до себе і тих, хто її оточує, до деградації особи і навіть до загибелі. Фізична культура і спорт є ідеальною альтернативою цим негативним чинникам і служать тією можливістю, яка не дасть людині скотитися вниз по соціальних сходах, а сформувати могутню соціальну мотивацію і активність, причому як жителів в межах територіальної громади, так і громадянина своєї держави.

Виходячи зі значення цієї соціальної діяльності для стійкого та стабільного функціонування кожного з жителів – членів територіальної громади, об'єктивується роль та значення органів місцевого самоврядування (далі –